



חמישים שנה לכיבוש: לזכור את אנתיפאדה

מחבר: עיסאם מח'ול.

תאריך: 8 ביוני 2017.

מקור: [אתר "הגדה השמאלית"](#).

תמלול לקידוד להגהה: גל י.

המלה הערבית אנתיפאדה (انتفاضة), שבתרגום לעברית משמעותה "התקוממות עממית", נהפכה למושג פוליטי אוניברסלי במהלך מאבקו ההרואי והצודק של העם הפלסטיני נגד הכיבוש הישראלי. "אנתיפאדה" נהפכה למונח עולמי: כל העולם, על כל השפות המשמשות בו, השתמש במלה "אנתיפאדה" במקורה הערבי לתיאור ההתנגדות הלגיטימית של העם הפלסטיני לכיבוש הישראלי.

האנתיפאדה נהפכה לשם עצם שיש בו הרבה מעבר למה שמבטאת השפה עצמה ויותר ממה שמבטא המונח "התפרצות זעם". היא נהפכה לביטוי שמתאר סיטואציה, מציאות חדשה ומורכבת, שבמרכזה התקוממות רחבה ומאבק עממי כולל, ממוקד ומאורגן, המונהג על ידי ועדים עממיים ומנהיגים שצמחו מהשטח בלב המאבק, תוך שמירה על פלורליזם מרבי שמקיף את כלל הזרמים והארגונים הפוליטיים הפטריוטיים, תוך תיאום ושותפות מאבק דמוקרטי מעוררי השראה.

עוצמתה של האנתיפאדה נבעה ונובעת מהחיבור בין הרוחב העממי והעומק של הדבקות באסטרטגיה ברורה ומשותפת לסיום הכיבוש, תוך הפיכת הכיבוש -ומפעל ההתנחלויות הקולוניאליסטי כחלק ממנו - לדבר בלתי-נסבל, לא רק לעם הכבוש אלא גם למדינה הכובשת.

במובן זה נתפסה האנתיפאדה, מבחינה היסטורית, כמאבק עממי בעל מאפיינים ותווי פנים פלסטיניים מובהקים, מאבק בלתי-מתפשר לשחרור לאומי ואנושי, אומץ לב של המוני העם היוצאים להסיר מעליהם את עול הכיבוש וחרפתו, להתנגד לדיכוי של צבא הכיבוש האדיר. זהו צבא המצויד בנשק החדש והמתוחכם ביותר, ונשען על המוני פורעים מוסתים ומלאי שנאה בקרב המתנחלים וקבוצות הימין הפשיסטי שצמחו בביצת הכיבוש במטרה למנוע כל פתרון מדיני. במובן זה העם הפלסטיני הנחיל לאנושות את המונח "אנתיפאדה" והצטרף לרשימה המכובדת של עמים שניהלו מאבק עממי לשחרור לאומי ואנושי.

האנתיפאדה הפלסטינית הראשונה (1987-1993) צרבה הן את התודעה של העם הפלסטיני הכבוש והן את זו של העם בישראל הכובשת, כמו שצרבה את התובנה בקרב כל העמים: אין ולא יהיה כיבוש נאור -וגם אין כיבוש מתמשך ללא התנגדות מתמשכת, גם אם התנגדות זו מחליפה צורות. האנתיפאדה הפלסטינית הזכירה לאנושות הנאורה שההתנגדות לכיבוש היא זכות לגיטימית של העם הנכבש והיא אף חובתו הראשונה במעלה. ההתקוממות העממית עיגנה את התודעה שהאנתיפאדה נגד הכיבוש היא

התגובה האנושית הטבעית ביותר לעוולות הכיבוש ולאסטרטגיה שלו, המבוססות על סרבנות מדינית, קיפאון מדיני, גזל, עקירה, ענישה קולקטיבית, השפלה ויצירת עובדות מוגמרות בשטח.

האנתיפאדה העממית ביססה את התפיסה שהכובש והכבוש, המדכא והמדוכא, לעולם אינם עומדים על אותו סולם ערכים. במובן זה, הלגיטימיות המוסרית של התקוממות העם הכבוש, הנשענת על החוק הבינלאומי - הלגיטימיות להשתמש בכל האמצעים העומדים לרשותו כדי להתנגד לכיבוש עד סיומו - איננה עומדת ולא תעמוד לצד כוח הכובש כדי לדכא את העם הנכבש ולשלוט בו. כל ניסיון ליצור סימטריה בין הכובש לנכבש משמעותה האובייקטיבית היא תמיכה בכיבוש והסתרת פשעיו.

ברור שהאנתיפאדה היא אינטרס עילאי של העם הכבוש, ובמקרה שלנו גם שמירה על הכבוד האנושי והלאומי של בני העם הפלסטיני כיחידים ושל העם הפלסטיני כקולקטיב. אך אפשר לכבד עם שמשלים עם הכיבוש, הענישה הקולקטיבית, ההשפלה והדיכוי במשך שנים?

במובן אחר, לא פחות נכון, האנתיפאדה העממית הפלסטינית נגד הסרבנות המדינית של שלטון הכיבוש הישראלי, משרתת באופן אובייקטיבי את האינטרסים המובהקים של השכבות העממיות המרומות בישראל, וגם את האינטרסים של הכוחות הנאורים, כוחות השלום והדמוקרטיה - גם בקרב העם הכובש; עוזרת להם לצאת מבוץ הכיבוש, מהקיפאון ומהקיבעון המחשבתי, ובכך שומרת אותם מהתבהמות, מניוון, מגזענות ומהידרדרות פשיסטית.

האנתיפאדה ותנועת השלום בישראל

העם הפלסטיני על כל שכבותיו היה מעורב באנתיפאדה הראשונה, וכך היו ההמונים שותפים, כל אחד ממקומו, לעשייה היסטורית שהשליכה על הנעשה בקרב שני העמים בארץ. תנועת השלום בישראל הגיבה בהתאם. הוכח שיש אינטראקציה בין התעוררות מאבקו העממי של העם הפלסטיני לשחרור לאומי ולעצמאות לבין התעוררותה של תנועה דמוקרטית אמתית ושחרת שלום בישראל, תנועה שנאבקה לסיום הכיבוש ולסיום הסכסוך הישראלי-פלסטיני, תוך שהיא מזהה את הסתירה המובהקת בין היומרה לדמוקרטיה, לשוויון, לצדק חברתי ולזכויות אדם בישראל עצמה לבין מפעל ההתנחלויות, המשך הכיבוש והמיליטריזציה של החיים בישראל.

פעם אחרי פעם הוכח שהנורמליזציה של החיים בישראל מותנית בנורמליזציה של חיי העם הפלסטיני. חירותו, רוחותו ועצמאותו האמתית של העם בישראל אינם ברי-השגה בלי חירותו ועצמאותו של העם הפלסטיני. היה זה מרקס שטען כי "עם שמשעבד עם אחר איננו יכול להיות עם חופשי". אין ספק שהתעוררותה של תנועת שלום אמיצה בישראל, הנאבקה במדיניות הכיבוש, היא משענת חשובה לאין ערוך למערכתו של העם הפלסטיני לשחרור לאומי, לחירות ולעצמאות. בה במידה חשוב להבין שאנתיפאדה עממית, אמיצה

וצודקת של העם הפלסטיני נגד הכיבוש הישראלי גם היא משענת חיונית לאין ערוך לכוחות השלום והדמוקרטיה האמתיים המחפשים סדר חברתי ומדיני אחר בתוך ישראל עצמה. אנתיפאדה כזו היא משענת חשובה לכוחות המחפשים אלטרנטיבה מתקדמת לישראל, הכמהים לשחרר את החברה הישראלית בעצמה מהייאוש, מהשלכות הכיבוש המתמשך, מתהליכי ההתבהמות שהיא עוברת אל מול צמצום החירויות הדמוקרטיות, הרדיפה של ארגוני זכויות אדם, הניסיון של הממסד הקיצוני לשבור את כל אלה ש"שוברים שתיקה", אל מול כיבוש המרחב הדמוקרטי על ידי כוחות פשיסטיים וחקיקה אנטי-דמוקרטית, אל מול חינוך לשנאה, לגזענות ולתודעה כוזבת. אנתיפאדה עממית פלסטינית היא כוח משחרר הן לעם הפלסטיני והן לעם בישראל.

אנתיפאדה: חברה ומעמד

האנתיפאדה הראשונה קיבלה מאפיינים מעמדיים מתקדמים במובהק. עיקר העול של האנתיפאדה נפל על כתפיו של מעמד הפועלים הפלסטיני, האיגודים המקצועיים וציבור העובדים בכלל, ובצדו הסטודנטים, התלמידים, האינטליגנציה המהפכנית וכלל הכוחות הפטריוטיים בקרב העם הפלסטיני. האנתיפאדה העממית, שבה הטיל העם את מלוא משקלו במערכה לשחרור לאומי ולסיום הכיבוש, היה בה כדי לשנות את כללי המשחק החברתיים ואת מאזן הכוחות החברתי והמגדרי בתוך החברה הפלסטינית. לא עוד מאבק גברי כשהנשים צופות בנעשה ומבכות את החללים, אלא נשים מעורבות בהתנגדות באופן פעיל.

לא עוד "קבוצות גיבורים" או "שהידים" הנאבקים בשם כלל החברה הפלסטינית ובמקומה, אלא עם שמטיל את מלוא משקלו במאבק, לרבות גיבורים ושהידים קרבנות הכיבוש: צעירים ומבוגרים, ילדים, תלמידים, הורים, נשים וגברים... משהו באנתיפאדה העממית גרם לשינוי מהפכני בערכים החברתיים וסייע למעריך היחסים החברתי להבריאת מתחלואיו. במיוחד בלט השינוי שחל במעמד האשה הפלסטינית, שבמסגרת מעורבותה בהתקוממות העממית להסרת כבלי הכיבוש מעליה ומעל בני עמה, השכילה להשיל מעליה את הכבלים החברתיים הישנים והריאקציוניים. מי שלא יצא או יצאה להפגין, להתנגד, לזרוק אבנים ולבנות מתרסים להכשלת כוחות הכיבוש-הכין או הכינה, ניהל או ניהלה, את משק האנתיפאדה, את מקומות המסתור של המבוקשים, את מערך חלוקת המזון, את המערכה הפוליטית והתודעתית ואת יכולת העמידה האיתנה של העם הנאבק בתנאים של מצור, הרעבה וענישה קולקטיבית. מערכת חדשה של יחסים חברתיים ומערכת מהפכנית חדשה של ערכים הלכה ונוצרה. משדעך האופי העממי של המאבק הפלסטיני נסוגה מערכת הערכים המהפכנית המתקדמת, ובמקומה השתלט הממסד הדתי, החברתי והפוליטי השמרן המדכא והריאקציוני, הניזון מהזרמים הימניים הפונדמנטליסטיים והריאקציוניים ששוטפים את האזור. בה בעת, משנסוג האופי העממי

של האנטיפאדה הפלסטינית, דעכה גם נוכחותה והשפעתה של תנועת שלום אמתית בישראל ונסוג המאבק לסיום הכיבוש.

אל מול התפיסה העממית המלהיבה המתוארת לעיל, האליטות וההנהגות -הן בצד הכובש והן בצד הנכבש -נבהלו, כל צד מסיבותיו, מעוצמתה של האנטיפאדה העממית ומעוצמת מאבקם של ההמונים הפלסטינים המאורגנים. ההישג העיקרי שחיפשו הנהגות אלה מאז הסכמי אוסלו היה הוצאת משקלם של המוני העם הפלסטיני אל מחוץ למעגל המאבק ואל מחוץ למעגל העשייה הפוליטית וההשפעה החברתית. היו כאלה שהציעו את המשא ומתן המדיני המתמשך כ"דרך חיים", כמאמרו של סאיב עריקאת (גם כשהמשא ומתן לא מוביל לשום מקום), וזאת כחלופה למאבק עממי. היו כאלה שהציעו את ההתנגדות באמצעות שיגור טילים מעזה כתחליף להתנגדות העממית ולהטלת משקלו של העם הפלסטיני במאבק. בשני המקרים השכילו אלה ואלה להעלים את משקלו האיכותי של העם הפלסטיני ושל המאבק העממי, שהוא-הוא הגורם המאזן במאזן הכוחות המעוות בין הכובש לנכבש.

בישראל, הממשלה הקיצונית של ההון הגדול והמתנחלים בראשות נתניהו, הגדילה לעשות כשקראה לציבור היהודי בישראל לשאת נשק ולצאת לקחת חלק ב"נטרול" צעירים פלסטינים חשודים -בתגובה לגל העכור של ייאוש, סכינאות ודקירות שביצעו צעירים ונערים פלסטיניים בחודשים האחרונים. הממשלה התייחסה בסלחנות ובקריצת עין מעודדת להוצאה להורג של חשודים פלסטינים בחוצות העיר וללא משפט, גם כשהם שרועים פצועים ואינם מסוגלים לזוז. מסוכנת במיוחד נסיגת המדינה מאחריותה הפורמלית בתחום הביטחון, על רקע כישלונה בהבטחת הביטחון האישי והכללי ברחובות הערים והעברת האחריות להמון הזועם ברחובות ובכיכרות. זאת, אחרי שהמדינה נסוגה מאחריותה בתחום החברתי והעבירה את האחריות על תחומים חברתיים רגישים במיוחד לעמותות ולארגונים פרטיים שאותם מניע בדרך כלל הרווח ולא הרווחה.

במובן זה, ממשלת נתניהו השכילה להעביר את ההתנגדות הלגיטימית של העם הפלסטיני לכיבוש המתמשך לפסים של התנגשות דמים בין יהודים לערבים ובין ישראלים לפלסטינים באשר הם, בצל ייאוש עמוק בקרב שני העמים, "דוקרים" ו"מנטרלים" כאחד. במובן זה, דמם הנשפך של הישראלים והפלסטינים המיואשים הוא על ראשה של ממשלת הסירוב בראשות נתניהו-בנט-ליברמן.

אל מול כל אלה שדוחקים את המוני העם הפלסטיני ואת כוחות השלום והדמוקרטיה בישראל אל מחוץ למשוואה, הרחק ממעגל ההשפעה וההתנגדות לכיבוש המתמשך -אל מול כל אלה, כל אחד מאתנו צריך להפוך את שנת החמישים לכיבוש לשנת גיוס. שנה שבה יתגייסו ההמונים הפלסטינים והישראלים, שנה שבה יתגייסו כוחות השלום, הדמוקרטיה וזכויות האדם למערכה לסיום הכיבוש. 50 שנים - די!